

SLOVENIJA

Uredništvo: Ljubljana, Tyrševa cesta št. 17

Naročnina četrletno 15 din

za pol leta 30 din

za vse leto 60 din

Posamezne številke 1.50 din

V z a m e j s t v o celoletna naročnina 90 din

Ljubljana, 26. novembra 1937.

Upravištvo: Ljubljana, Tyrševa cesta 17

Poštnočekovni račun:

Ljubljana št. 16.176

Rokopisov ne vračamo

Oglasi po tarifu

Tiska Zadružna tiskarna (M. Blejec) v Ljubljani

Še ena slovenska skrb

I.

Nasilno odpravljanje narodovega jezika od zgoraj navzdol rodi vselej odpor, posebno pa še med narodom, ki že ima lastno književnost in če je povrh še vajuen boja za svoj jezik, kakor smo ga vajeni Slovenci že skoraj sto let. Zapostavljanje in izpodirvanje narodovega jezika iz uradov, posebno pa še v državi, ki jo je narod pomagal ustanoviti, je žalitev in poniževanje, vendar pa ne more uničiti in ne zmanjšati narodove skupnosti, če ima narod voljo za samostojno življenje.

Vsi tisti, ki pomagajo poniževati narodni jezik od zgoraj doli in ki molče ob takem sramotanju naroda in se skrivajo za plot, bodo deležni tiste usode, ki je zadela Vrazovo »kolofoktarstvo«: že skoraj pred sto leti, ko je za njim in ob njem doživelo slovenstvo v Prešernu in njegovih naslednikih cvetočo pomlad. Da se od zgoraj navzdol ne da uničiti živ organizem, je najboljši dokaz primer irskega naroda.

Hujša so pa tista sredstva, ki izpodjedajo narodovo skupnost od spodaj in ki delujejo neopazno in pri tleh ter se hočejo zagristi v korenine narodne biti.

Nam Slovencem dostikrat manjka čuta za stvarnost. Premalo smo realisti in zato imamo stvari, ki na zunaj niso velike, za brezpomembne, čeprav imajo lahko hujše posledice, kakor marsikakšne druge. Majhen narod mora in tudi lahko paži na vsakega uda in na vsako ped zemlje in to tudi laže stori, kakor večji narod, ki že zaradi svoje številnosti nima tako natančnega pregleda v svojih stvareh. Slovenci se moramo brigati tudi za stvari, ki nam utegnejo škodovati, ki so jih povzročile razmere, ki jih nismo zakrivali sami in ki so nasledki slabega šolstva in centralizma, ki preprečuje naš naravni razvitik in svobodni razmah.

II.

V zadnjih desetih letih vdira med nas vedno bolj hrvaško in tudi srbsko dnevno časopisje. V Ljubljani prodajo po trafikah več hrvaških in tudi srbskih dnevnikov kakor slovenskih. Nič drugače tudi ni v Mariboru in Celju ter drugih slovenskih mestih in trgih, kjer prodajajo tuje časopise po tobakarnah. V preteklih časih je kupoval del našega razumnštva nemško, dunajsko in graško časopisje, pa vendar ne v taki množini, kakor sedaj hrvaško in srbsko časopisje. Pravijo, da prihaja samo belgrajska »Politika« v kakih 5000 kosih na dan v Slovenijo, kaj pa šele zagrebške »Novosti« in »Jutarnji list«! Zaradi velikega števila naročnikov in bralcev nemških dnevnikov so nas stegli in nas še štejejo Nemci v svoj »kulturni krog«. Prav enako bodo lahko trdili Hrvatje in Srbi, če bo šla stvar tako naprej. To pa posebno, ker slovensko časopisje ni prav nič razširjeno v Zagrebu in Belgradu. Zagrebško in belgrajsko dnevno časopisje izpodirva slovensko časopisje. Res, da so ljubljanski dnevnik urejevani precej dolgočasno, vendar pa ni mogoče trditi, da so hrvaški ali pa srbski listi na večji višini. S tujim dnevnim berivom — računamo, da prihaja zagrebških in belgrajskih dnevnikov v Slovenijo ne manj kot 15.000 vsak dan — izgube slovenski dnevnik dosti bralcev, slovenske tiskarne in slovenski časnikarji pa zaslužek. Tisti ljudje, ki kupujejo pri nas zagrebške in belgrajske časopise, bi lahko vzdrževali nov slovenski dnevnik. Pogleda v veliki svet ne bo dobil iz zagrebških in belgrajskih listov nihče več, kakor iz ljubljanskih, kdor pa se hoče naučiti hrvaščine ali srbsčine, naj se jo uči iz slovnice in iz hrvaških in srbskih knjig. Z vdiranjem časopisja z juga trpi le obseg veljave slovenskega jezika. Kakor imajo naši ljudje navado, da poskušajo govoriti z vsa-

kim Hrvatom ali Srbom v nekakšni jugoslovensčini, tako tišče tudi za hrvaškim in srbskim časopisjem. Na Hrvaškem in v Srbiji ne dobiš zlepa slovenskih časopisov, redki Hrvat ali Srb bere in kupuje slovenske časopise in če se hoče poučiti o velikem svetu, bere francoske in nemške žurnale. Le pri nas hoče biti vse dvojezično. Tuje dnevno berivo, katerega jezik je soroden našemu, pa kvari našim ljudem tudi jezik, da mešajo med slovenske besede hrvaške in srbske. Z branjem zagrebških in belgrajskih listov pa bralci ne pridobijo na kulturni ravni, kakor bi pridobili z branjem svetovnih časopisov, nasprotno pada raven naše civilizacije. Če bi ne bili Slovenci vključeni v centralizem, bi nihče ne silil za takim branjem.

Pri tem pa moramo pokazati še na neko dejstvo, ki je zlasti v tem primeru zelo važno in ki nam spričuje prav nazorno in naravnost, kako znižuje ta vdor tujega časništva našo umsko in kulturno raven. Kajti medtem, ko narašča število prodanih srbskohrvaških časnikov, pada število prodanih srbskohrvaških knjig. Po prevratu je nekaj časa branje srbskohrvaških knjig raslo. Deloma gotovo zaradi tega, ker je slovensko prevodno knjištvo v prejšnjih časih zaradi takratnih posebnih razmer precej zastalo, deloma pa, ker je pač dobršen del zlasti našega meščanskega polizobraženstva pričakoval v srbskohrvaški knjigi neko nadomestilo za tujo, svetovno. Obeh teh vzrokov ni več, s prevodi je postal naš knjižni trg medtem že precej nasičen, na drugi strani pa danes tudi največja preproščina lahko vidi, da mu srbskohrvaška knjiga, prav tako kakor Srbu ali Hrvat slovenska, še daleč ne more nadomestiti nobenega svetovnega knjištva, ruskega, angleškega, francoskega ali nemškega. In še od tistih srbskih in hrvaških knjig, bolj srbskih, kakor hrvaških, ki se še zmeraj razpečujejo med nami, se lahko reče, da se jih razpeča najmanj polovica na pritisk od zgoraj.

Tako imamo torej nič veselo sliko: medtem ko se dobra srbskohrvaška knjiga skoraj ne bere, pa se širi dnevno srbskohrvaško časništvo, torej berilo, ki je po svoji obliki kakor po svoji notranji vrednosti po celem svetu priznано kot najslabše.

Tudi žalosten plod jugoslovenskega centralizma!

Treba je pa, da vdiranje zagrebškega in belgrajskega časopisja zajezimo, da dobi slovensko časopisje večjo mikavnost, da začne naša uredništva skrbeti za to, da bodo naši listi bolj urejevani. Treba je pa tudi, da znižajo ceno za nadrobno prodajo listov, posebno ker na drobno kupujejo časopise večinoma ljudje, ki ne zmorejo stalne naročnine.

Slovensko dnevno časopisje pa bi moralo skrbeti tudi za to, da bi pisalo pravilno in čisto po slovensko. Žurnalja nam kvari jezik kot nihče drugi. Človek, ki živi od slovenskega časnikarstva, bi bil pač dolžan, da se nauči res pravilno po slovensko pisati!

III.

Če se voziš iz Zagreba proti Zidanemu mostu, te bo iznenadilo, kako govore posebno mlajši ljudje, ki se vozijo zvečer ne le do Brežic, ampak do Krškega in še naprej, tudi med seboj nekakšno jugoslovensko spakedranščino. To so Štajerci in Dolenjci, ki so ali v Zagrebu v službi ali pa rokodelski in trgovski učenci, ki se v Zagrebu uče in pa dijaki, ki obiskujejo zagrebške šole, ker so jim bližje kot ljubljanske, celjske ali novomeške. Ti slovenski ljudje se ti zde, čeprav preprosti in so videti popolnoma naši, kar nekam tuji. Večje mesto in njegove navade posebno vplivajo na mlade ljudi, in kdor je čez dan med Hrvatimi, kle-

Naročnikom!

Današnji izdaji »Slovenije« smo priložili za vse naslovnike izven Ljubljane poštne položnice. Prosimo vse tiste, ki so zaostali z naročnino, da jo blagovolijo nakazati na naš čekovni račun. Druge naročnike našega tednika prosimo, da s prejeto položnico nakažejo naročnino, ko jim sedanja poteče, da ne bo v dostavljanju lista presledka. Vse prejemnike lista pa prosimo, naj pridobivajo novih naročnikov ter jim v ta namen odstopijo prejeto položnico, ako je sedaj sami ne rabijo.

Uprava tednika »Slovenija«.

peče tudi pozneje po hrvaško in zapostavlja svoj jezik. Hrvat kaj takega nikoli ne stori.

Zanimivo je, da je ob slovenskih mejah proti Hrvaški, tudi tam, kjer ni železnice in zveze z Zagrebom, slovensko berivo med našimi ljudmi najmanj razširjeno. V Beli Krajini, v kostanjeviškem okraju proti hrvaški meji, prav tako pa tudi v brežiškem okraju, okoli Rogateca, vzhodno od Ptuja in Ljutomera in pa seveda v celi Slovenski Krajini je naročenih n. pr. na knjige Družbe sv. Mohorja le 0.1—5% prebivalstva, med tem ko je v okolici Radovljice in Kranja nad 9% prebivalcev Mohorjanov, v okolici Gornjega grada, Vrhnike itd. pa 6—9%. Kakor je z Mohorjevo družbo, tako in še slabše je z drugim slovenskim berilom. Slovenska knjiga in časopisje je na slovenskih mejah ob Hrvaški trikrat do devetkrat manj razširjeno kot v krajih, ki so v sredi Slovenije. Na mejah pa jeziki že tako ali tako vplivajo eden na drugega, tako da niso čisti; moč jezika na mejah izgineva, posebno če mejita dva narodna jezika. Gre pa nam za to, da ostane slovenski jezik tudi ob hrvaških mejah čist in nepokvarjen. Tisti narod, ki je kulturnejši, prevladuje jezikovno tudi na mejah in vpliva celo lahko na sosedni narod jezikovno, njegov jezik lahko celo predira med sosedni narod.

Ena izmed današnjih pglavitnih nalog slovenskih ljudi mora postati skrb za slovenski jezik na slovenskih mejah, da ohranimo obseg veljave slovenskega jezika. Če bi imeli mi Slovenci svoje šolstvo v svojih rokah in ne bi po jugoslovenski nam vsiljenem centralizmu bil izpodirvan slovenski jezik celo že v ljudskih šolah, kjer se morajo slovenski otroci učiti še preden so zadosti izurjeni v svojem jeziku, že srbskohrvaški jezik, če bi o šolskih knjigah mi sami odločevali in če ne bi neka društva gojila zoperslovenskega duha, bi nam še te skrbi ne bilo treba imeti. Danes nam pa ne ostane drugega kakor samopomoč.

Na vzhodnih slovenskih mejah je treba navaditi slovenske ljudi bolj brati slovensko berivo in jim zbuhati potrebo po slovenskih knjigah in časopisih. Treba je ustanoviti po vseh vaseh, ne le po občinah in farah izobraževalna društva, ki bodo delala v čistem slovenskem duhu. Ustanoviti je treba knjižnice, kjer naj bi predvsem mladina dobivala zadosti beriva s slovenskim poudarkom zastojem, pa tudi odrasčeni ljudje. Predavanja v zimskem času o samobitnosti slovenstva je treba razširiti posebno v kraje na vzhodni slovenski meji. Pevska društva naj goje samo slovensko petje.

Obrobne kraje na vzhodni slovenski meji je treba duhovno bolj privezati na slovensko središče, pa tudi gospodarsko, kolikor je to mogoče. Ti obrobni kraji morajo postati zgled slovenske zavednosti in slovenske odločnosti, tako da bo slovenska bit tam močnejša kot je za mejami hrvaška in da bo slovenstvo vplivalo na mejah na Hrvate, ki so na mejah tako in tako kajkavei, ne pa da bi bili Slovenci pod vplivom hrvaštva.

Koledar dveletke po uradnih obvestilih

(Dalje)

27. 1. 1957: Po poročilu »Jutra« se je omladinska organizacija JNS v Ljubljani tako krepko razvila, da ji je že mogel sam dr. Kramer predavati o nacionalni ideji in mladini. Govoril jim je dve uri in poslušalci so se mu za to odkrito zahvalili. — V okviru mestnega odbora JRZ v Belgradu se snuje strankina godba, sestojeca iz udov narodnega gledališča v Belgradu, ki igrajo slovesno fanfaro z godbo na pihala. Ker šteje godba s kapelnikom vred 55 udov, so naročili 52 novih instrumentov in 1 taktirko. — Petomajski dr. Puc in dr. Milan Korun izdala prvič »Slovensko besedo« kot glasilo staroradikalov v Sloveniji.

29. 1. 1957: Pogajanja delavstva s KID opesajo tako daleč, da mora poseči v razpravo osebno Avgust Praprotnik, ki delavskim zastopnikom odkrito prizna sklep podjetja, da se morajo mezde znižati brezpogojno za 11 odstotkov. To v drugič pretrga pogajanja. — Iz zamejstva se vrne v Zagreb inž. Avgust Košutič, da prevzame generalno tajništvo HKS.

30. 1. 1957: V finančnem odboru prebere dr. Krek namesto odsotnega dr. Korošca poročilo k preračunu notranjega ministrstva, ki presega prejšnji preračun za din 20.995.086, to pa zaradi uspešnejše borbe proti komunistični akciji, proti povečani kriminalnosti in proti sumljivim ljudem, katerih število se je tudi povečalo. — Ker je »narodni skupščini« predložen načrt zakona, imenovanega »Konkordat«, prinaša »Samouprava« daljši sestavek, v katerem opisuje nastanek načrta, ki ga je v Vatikanu podpisal ud nacionalne Jevtičeve vlade, minister pravosodja in sokolski starešina v Sisku, dr. Auer, po poklicu notar. — Kakor že tolikokrat, je to pot predložen »narodni skupščini« tudi načrt zakona o sodnikih.

1. 2. 1957: V javnost zaidejo podrobnosti o nekakšnih denarnih zvezah Ljotičevega gibanja s tujo državo, v kateri vlada fašizem. — Med dodatki, ki jih zahteva notranji minister k preračunu, je tudi poblastilo za komasacijo občin ter določba, da mora občina odsloviti nameščenca, če to iz važnih državnih razlogov zahtevajo nadzorne oblasti.

4. 2. 1957: Župani občin Jesenice, Koroška Bela, Breznica, Gorje in Dovje-Mojstrana intervenirajo pri banu in pri Avgustu Praprotniku zaradi škodljivih namer, ki jih kaže KID na račun delavstva in splošnih pridobitnih koristi gorenjskega kota v svojem načrtu kolektivne pogodbe. Prično se tudi še enkrat pogajanja pod senco vedno bolj ultimativnega pritiska KID, ki se čuti v vsakem pogledu varno. — Zaradi povratka inž. Avgusta Košutića poudarja »Jutro«, da dolgoletna odsotnost Košutića ni bila prisiljena, temveč prostovoljna.

7. 2. 1957: Na shodu JRZ v Nišu ima minister Dragiša Cvetković odličan govor o svoji lastni doslednosti v političnem delovanju. Govor traja nad dve uri.

12. 2. 1957: Pri izhodu iz svoje vile v Badlovi ulici v Mariboru izjavi podpredsednik senata dr. Ploj, da je v resnici sklenil zapustiti JNS. — V Belgradu ima Vilder sestanke z Davidovičem, Jovanovičem in predsednikom vlade dr. Stojadinovičem. — Minister Dragiša Cvetković podpiše in objavi naredbo o minimalnih mezdah, kolektivnih pogodbah, spravi in arbitraži ter poda častnikarjem obširno opravičilo, katero bo odločilno za meje kritike navedene uredbe.

15. 2. 1957: Dr. Ploj pojasni izstop iz JNS z izjavo, da vladajo v vodstvu JNS same osebne razprtije. Ker je nastala JNS (ozir. prej: JRKD) spomladi leta 1952., je gornja izjava dokaz, kako izvrstni načelni polemiki so zbrani v vodstvu JNS. Dr. Ploj je potreboval namreč pet let, da je izluščil iz teh načelnih razprav osebne razprtije.

14. 2. 1957: »Slovenec« objavlja pohvalen sestavek o naredbi o minimalnih mezdah in napoveduje, da se bodo dobri nasledki te uredbe »kaj kmalu pokazali«. — In ta napoved se res uresniči kaj hitro, posebno na Jesenicah. — V teku polemik zaradi zvez Ljotičevega »Zbora« s tujo državo se pokaže, da se piše Ljotičev zaupnik Milan Danič prav za prav Alfred Diamantstein.

16. 2. 1957: »Jutro« pobota dr. Plojev izstop iz JNS z ugotovitvijo, da se mora dr. Ploj zahvaliti za vso svojo politično kariero izključno le JNS, katere vodstva ud je bil ves čas, ne da bi bilo mogoče opaziti kake posebne Plojeve napore za odpravo morebitnih razprtij.

15. 2. 1957: KID konča — v skladu z določbami nove uredbe o minimalnih mezdah — pogajanja z delavstvom ultimativno tako, da naloži delavskim predstavnikom rok do 25. februarja za premislek, ali se podvržejo ali ne in da pridejo na to, če se podvržejo, podpisat »pogodbo«. — Pri zasedanju banskega sveta v Ljubljani govori tudi kranjski zastopnik dr. Sabothy, ki izjavlja, da je na Gorenjskem vsak komunističen puč nemogoč.

17. 2. 1957: »Slovenec« se peča z zasedanjem banskega sveta, ki ga oznamenjuje s »slovenskim tečajem«, ki bo odnesel gotovo prvo nagrado med vsemi banovinami, kar se tiče varčnosti in gospodarnosti. — »Politika« se vprašuje, če bo dr. Kramer zapustil JNS. — »Narodna skupščina« zaseda zaradi preračuna. Vsebina govorov se ujema z govori v prejšnjem letu. Presenečenja so izključena, ker je zadostno število senatorjev prešlo na pot konstruktivnega sodelovanja, kar pomeni sočasno enakoštevilno skrčenje udov kluba JNS v senatu.

25. 2. 1957: Tudi danes se peča »Slovenec« s pravkar končanim zasedanjem banskega sveta, ki ga oznamenjuje s »predpodobo samouprav«. Poudarja, da se preračun po vseh, cel teden trajajočih razpravah o kričečih potrebah vseh kotov banovine ni premaknil niti za 25 par, ker se ni — mogel. Zato je oznamenilo »predpodoba samouprave« velikega premisleka vredno. — Delavska zbornica izda k uredbi o minimalnih mezdah obširno okrožnico, v kateri ugotavlja, da bo nova uredba v rokah oblasti močno orožje. — V Ljubljani se sestanejo odposlanci KID in delavstva, da sporočijo, da se je delavstvo, ki je včlenjeno v 5 organizacijah, izreklo z večino, da se podvrže ultimatu KID, delavstvo, včlenjeno v Zvezi kovinarjev, pa ne. Od KID izvojevana, po vzorcih iz tretjega cesarstva napravljena in pod veljavo uredbe o minimalnih mezdah dosežena kolektivna pogodba zato ne bo imela podpisa najmočnejše delavske organizacije, KID priredi podpisnikom pogodbe prigrizek s piyom.

(Nadaljevanje prihodnjič)

Kalna podoba

Zadnje čase je postal odpor širokih slovenskih in hrvaških ljudskih množic zoper centralizem tako oster, da se lahko reče, da se more vzdrževati samo še z nasiljem. A prav tako si je ljudstvo tudi na jasnem, kdo je dejanski nosilec centralizma: čaršija, ki nastopa pod tisto krinko, kakor ji pač glede na politični trg bolj kaže: zdaj pod dekoncentracijo, zdaj pod široko samoupravo, zdaj pod unitarizmom, zadnje čase ponekod celo že kot »zadružna« država. Da se seveda tudi čaršija sama ne imenuje s pravim imenom, to se v tej paradi krink razume ob sebi. Zato se je prekrstila v jugoslovenske nacionalne edin-stvenike.

Da je za čaršijo, ali če naj jo imenujemo z njenim lastnim vzdevkom, jugoslovene, to ljudsko spoznanje dokaj neprijetno, se razume. Saj jim bolj in bolj križa račune. Zato jugosloveni zadnje čase centralizem ne samo odklanjajo, ampak kar naravnost obsojajo. Pomislite samo: centralizem, tisti najbolj vidni, pa tudi edini plod njihovega nerodovitnega duha. Takole ga obsoja »Jutro« predzadnje nedeljo:

Ni dvoma, da so zgrešene metode mnogo škodovala jugoslovenski državni in nacionalni ideologiji.

Centralizem se je pokazal v našem državnem življenju kot metoda, po kateri se naš narod ne more upravljati.

Centralizem ima tudi svojo glavno oporo v izvršni oblasti. Tu je radikalna reforma neizogibno potrebna.

A takole odpira »Jutro« svojemu ljubljencu spet stranska vrata:

Toda nobena pogreška, pa naj bi bila še tako težka, ne more ovreči resnice in nobeno razočaranje ubiti vere v dejstvo, da se bo naš narod rešil iz sedanjih težkih preizkušenj notranjih sporov, iz nevarnosti gospodarsko-socialne krize in iz meteža mednarodnih sporov samo s silo svojega edinstva.

Kajti »Jutro« misli s tem svojim »edinstvom« seveda na narodno enotnost. Ta narodna enotnost pa zahteva vsaj v jugoslovenskih glavah centralizem, namreč tisto, kar razume pameten in pošten človek pod tem imenom: centraliziranje financ in finančne zakonodaje, uprave in zakonodaje v zadnji stopnji, pošte, železnice. Skratka vsega, kar ima pomen in obenem kaj nese.

In spet ne bi bilo ostalo »Jutro« »Jutro«, če ne bi bilo malo pogledalo s policijskim očesom, pa stvar takole zasukalo:

Kdor misli, da bi si mogli Slovenci ali Hrvati ohraniti svojo neodvisnost brez najtesnejše skupnosti z ostalimi brati po krvi, ta se najtežje vara.

To se pravi z drugimi besedami, če bi ne imeli več centralizma, ampak federativno ureditev države, bi to pomenilo naš pogin, pa naj desetkrat, stokrat dokazujejo primeri Anglije, Švice, Amerike, da je ravno nasprotno res, a drugi primeri spet, da prav centralizem vodi državo povsod v pogubo. In med temi zadnjimi primeri bo vsak ravno pri nas doma našel sijajen zgled.

»Jutro« razlaga dalje svoje državniške misli:

Najboljši šivalni stroji in kolesa

ADLER

po izredno nizkih cenah pri tvrdki

Josip Petelinc, Ljubljana
za vodo (blizu Prešernovega spomenika)

Večletno jamstvo!

Pouk v umetnem vezenju brezplačen!

Tudi v našem notranjem državnem življenju nekaterih panog ni mogoče voditi drugače kakor enotno, če želimo brez najtežjih spopadov in katastrof izgraditi naše narodno življenje in zagotoviti v državi pravično ravnotežje med posameznimi deli naroda in posameznimi stanov. Iz vsega tega nujno izhaja potreba enotnega pravnega sistema, ki nudi potrebne pogoje za razvoj gospodarsko socialnih odnošajev in daje okvir za izgraditev naše nacionalno kulturne strukture.

Samo stvar je taka, da tisti »enotni pravni sistem« že tako imamo, da je ves centralizem zrasel na njem, da pa imamo samo slabe skušnje z njim ravno zato, ker nam ni dal drugega, kakor centralizem in vse hudo in slabo, kar nas je doletelo v teh 19 letih. Zato pa mi Slovenci tega enotnega pravnega sistema ne maramo.

Ko tako »Jutro« zagovarja centralizem, je moralo vendar navsezadnje privoščiti dobro besedo tisti samoupravi, katere širokost mu je zadnje mesece tako često na jeziku. Pa pravi:

Na drugi strani pa je nešteto vprašanj, ki nimajo izrazitega splošnega narodnega in splošno državnega značaja. Te zadeve se dajo gotovo mnogo bolje reševati z ozirom na posebne prilike v posameznih delih države.

Torej kar nešteto. — »Jutro« pravi seve po jugoslovensko »nebroj«! — je teh vprašanj! Zato pa »Jutro« preprosto sploh nobenega ne našteje. A prav tu bi bili zelo radovedni. Tembolj ker smo svoje dni brali sestavek jutranje-jugoslovenskega »ideologa« Pirkmajerja o tej sitni zadevi. V tistem sestavku je bilo povedano, da bi ostalo za jugoslovenske široke samouprave samo nekako 15% dohodkov in s tem tudi poslov. Pa še ti samo po milosti centrale!

O, »Jutro« že ve, zakaj teh »nešteti« vprašanj noče naštevati.

Najlepše pa je, kako si »Jutro« misli osnovo vsake samouprave, ki more obstajati samo v resnični samoupravi financ. Takole:

Pokrajine, ki bi ne mogle računati z zagotovljenimi in gotovimi finančnimi sredstvi, naj imajo še tako široko področje — izpolnjevati ga ne bodo mogle. Postavlja se vprašanje finančne samostojnosti banovine, ki se da pametno povezati z načelom medsebojne pomoči.

Tu je »Jutro« najprej zelo previdno, da se ne bi zareklo. Zato vprašanje šele »postavlja«. Že to, da ga je sedaj, ob 12. uri, začelo šele postavljati, kaže, kako malo mu je za vso to neprijetno zadevščino. Kajti seveda, če bi samo skušalo odgovoriti nanj, bi takoj vsakdo videl, da je samouprava s tistimi 15%, pa še temi le po milosti, samo burka in še precej neumna povrh.

Toda »Jutro« je menda še teh 15% preveč. Kajti Sloveniji bi utegnil ostati pri vestnem in varčnem gospodarstvu kakšen dinar za slovenske kulturne namene, kakor za slovensko gledališče, ali akademijo znanosti in umetnosti, ali Narodno galerijo, ali za pospeševanje znanstvenega in drugega knjištva. Torej kratko in malo za namene, ki so zoper jugoslovenstvo in njegovo nakano, likvidirati slovenstvo »tiho in postopno«. Zato pa hoče okrniti še teh bornih 15% s »pametno povezavo z načelom medsebojne pomoči«. Prestavljeno v slovensčino se to pravi: Slovenija naj se le trudi, da najde kak nov vir dohodkov zase. Ko bomo videli, da kaj nese, ga bomo pa zaradi »načela medsebojne pomoči« centralizirali, donos pa razdelili na vse banovine. To smo že nekajkrat z uspehom naredili, zlasti pri užitninah, ki jih Slovenija plačuje do 20%, dobi pa jih nazaj komaj slaba 2%. Pa tudi pri fondih se taka medsebojna pomoč kar izplača. In če Slovincem taka medsebojna pomoč ni všeč, naj si pa kar pomagajo med seboj!

Sicer smo pa navsezadnje Slovenci jugoslovenom za take sestavke res lahko hvaležni. Kajti tudi slepec mora tako že kedaj spregledati, kam unitarizem vodi.

Ali ste poravnali naročnino?

Opazovalec

† Albin Prepeluh

V soboto 20. novembra t. l. je nepričakovano umrl v Ljubljani predsednik in ravnatelj delniške družbe Blasnikove tiskarne Albin Prepeluh. Prepeluh je bil rojen v Ljubljani l. 1880. Zrastlel je iz skromnih razmer. Bil je že v mladih letih pripadnik socialno-demokratske stranke. Kot samouk si je pridobil obsežno izobrazbo, da je postal izmed najboljših slovenskih publicistov. Imel je nenavadno spretno pero in zmožnost, da je povedal, kar je hotel, posebno poljudno in plastično. Marksizem mu ni bil nikoli dogma in ga ni sprejemal celotno, brigal se je pa za socialna vprašanja slovenskega, predvsem kmečkega ljudstva. V socialni demokraciji je zastopal slovensko stališče, ker je izšel iz ljudstva in je poznal njegove potrebe. Ob nastajajoči novi državi je Prepeluh pravilno spoznal naše narodno stališče v njej. Njegovo tedanje odlično slovensko prepričanje ga je pognalo do tega, da je začel l. 1921. izdajati tednik »Avtonomist«, ki ga je pozneje, ko se je dokončno pridružil kmečkemu gibanju Štefana Radića, prekrstil v »Slovenskega republikanca«. Če bi bil Prepeluh vztrajal na ti svoji črti, bi si bil lahko pridobil velikih zaslug za slovenstvo. Njegovi glavni spisi so »Idejni predhodniki socializma in komunizma«, »Socialni problemi«, »Problemi malega naroda«, »V boju za zemljo in državo«, »Reformacija in socialni boji slovenskih kmetov«, »Občina in socializem« itd. V teh Prepeluhovih spisih je mnogo poznanja ljudskega življenja in prizadevanja, da pride kmečko in delavsko ljudstvo do veljave v javnosti. Albin Prepeluh je bil pokopan v ponedeljek, 22. novembra pri Sv. Križu v Ljubljani.

Narodna enotnost in sporazum

Minister za gozde in rudnike Bogoljub Kujuščič je te dni izjavil nasproti časnikarjem v Banjaluki med drugim:

»Program JRZ je kratek in jasek: en kralj, ena država, en narod. Mi smo na vsak način kot bratje, kot rodoljubi in kot pravi jugoslovenci za sporazum s Hrvati... Federativna ureditev države ne daje poročstva za dobro ureditev države, kar naša žalostna razdvojenost v preteklosti še ni premagana...«

Tole bi bilo treba pripomniti k tem besedam:

Najprej: nauk o enem narodu je JNS pridigala prav enako brezpogojno. V tem pogledu se torej JRZ vsaj po teh besedah prav nič ne loči od JNS.

Svoje dni, za časa Živkovića, Srskića in Uzunovića, je razlagala JNS, da sporazum s Hrvati ne le ni potreben, ampak je celo brezmiseln glede na nauk, da so Hrvati vendar samo del enega naroda. En narod pa se ne more sporazumevati med seboj o narodnih vprašanjih. Ta nauk je bil vsaj dosleden in s stališča gesla o narodni enotnosti Slovencev, Hrvatov in Srbov tudi edino logičen. Pod vtiskom in pritiskom novih razmer, ki jih je povzročilo ravno hrvaško vprašanje, je sicer tudi JNS začela svoj edinstveni nauk po malem spreminjati in prilagojevati razmeram. Najprej je skušala širiti naziranje, ko da je hrvaško vprašanje zgolj gospodarsko in socialno — kakor seveda tudi slovensko! — in da bo s tem tudi ono rešeno. To precej kilavo umovanje ni moglo nič zaleči spričo dejstva, da se je gospodarsko in socialno vprašanje prav zaradi praktično in dosledno izvajanega nauka o narodni enotnosti tako zaostriilo. Zato tudi JNS sedaj priznava obstoj hrvaškega vprašanja, četudi bi ga še zmeraj rada pokrivala s svojo edinstveno plahto.

Tudi glede na hrvaško vprašanje se torej nauka JNS in JRZ krijeta.

A že celo velja to glede trditve, da je centralizem potreben zaradi razdvojenosti jugoslovenskih narodov v preteklosti. Kajti prvič nimamo v zgodovini prav nobenega primera, da bi federalizem razbijal države, razen če niso bili prav nobeni pogoji za skupnost dani

Od priznanja k dejanju

Vedno več jih je, ki izražajo zadovoljstvo nad našim listom. Oglašajo se tudi novi naročniki — dokaz, da si misel, ki jo zastopa list, vedno bolj utira pot. S tem so svoje soglasanje praktično potrdili. — Obračamo se še do tistih, ki odlašajo, da storé enako. Simpatije so sicer nekaj lepega, ali samo od njih ne živi nobeno gibanje. Treba je tudi žrtev. Stare naročnike in prijatelje prosimo, naj nam pošljejo naslove oseb, o katerih mislijo, da ga bodo naročile, ako ga jim pošljemo na ogled. Kdor se ne misli naročiti, naj list vrne z opazko: Ne sprejemem. Najlepša hvala vsem, ki se bodo odzvali.

Uprava in uredništvo.

Jugosloven zoper slovenstvo

V »Gorenjcu« pripoveduje Fr. Burčov:

Bilo je meseca marca 1954 na zagrebški kliniki. V neki sobi je ležalo deset bolnikov, med njimi tudi brat vodilnega JNSarja Andelinovića in trije Slovenci. Tudi strožnica je bila Slovenka, doma iz Kranja. Kajpada so se Slovenci med seboj in s strožnico pomenkovali slovenski, kar pa Andelinoviću ni bilo všeč. Rekel je, naj govorijo jugoslovenski (!), da jih bodo tudi drugi razumeli. Zatrjeval je tudi, da ima mnoge Slovence rad in naštel pri tem imena vodilnih orjunccev, ter se končno pobahal, da je bil v Trbovljah, ko so umorili Fakina. Eden od Slovencev mu je nato rekel: »Slovenci smo Orjuni prav hvaležni za njena grozodejstva, kajti prav zaradi tega so se ljudem oči odprle. Orjuna je hotela doseči narodno smrt Slovencev, pa je dosegla, da je slovenstvo pognalo globlje korenine.« »To je res«, je odgovoril Andelinoviću, »toda kar nismo dosegli s silo, hočemo doseči in bomo dosegli z injekcijo.«

Za nas, ki jugoslovence poznamo, ni povedal Andelinoviću nič novega. Zanimive so te besede bolj zategadelj, ker so bile izrečene v ožjem krogu. Kajti javno si jugoslovenci ne upajo tako okritosrčno govoriti.

A prav zato bo tudi koristno, da predstavimo javnosti te izjave, in da jih hkrati razložimo z vsemi nasledki vred.

Najprej dejstvo, da ni Andelinoviću slovenskega razgovora sploh razumel, da ga ni razumel navzlic temu, da je bil že dovoljkrat v Sloveniji, da bi dalje kot jugoslovenski politik vsaj v smislu javno izpovedovanih načel moral brati tudi slovenske liste in razumeti slovensko govorico, ko pa je njegova stranka vendarle poudarjala in še poudarja, da smo Slovenci in Srbi narod enega jezika. A kakšen je ta jezik in kakšen narod, ki ga govori, če se pa še izobraženstvo ne more razumeti v njem!

Drugo nič manj važno dejstvo je, da pravega jugoslovca že kar jeza popade, če sliši slovensko govoriti. Kajti Andelinoviću ni bilo všeč, da govoré Slovenci, in še to celo med seboj, slovenski! Kaj bi bil šele rekel, če bi si bil upal kak Slovenec celo njega samega po slovensko ogovoriti! Bilo bi to bržkone že prava izdaja državne in nacionalne enotnosti, ki bi spadala kar pred državno sodišče.

Zanimivo je tudi, kar pripoveduje Andelinoviću o »injekciji«. Injekcija, to je beseda iz zdravstva, in pomeni vbrizgavanje zdravil v boleznii. Ta prijazni jugosloven ima torej slovenstvo za bolezen, ki jo je treba pregnati z vbrizgavanjem srbskega protistrupa.

Drugega pri sedanjih razmerah ne moremo, ne smemo reči. Samo na eno naj še opozorimo: da je namreč prav ta jugosloven v najožjih političnih stikih z našimi jugoslovenci dr. Kramerjem in Pucljem. Gotovo bi ne bil, če bi ne bil prepričan, da sta od slovenske boleznii že ozdravljena.

Spominjajte se tiskovnega sklada tednika „Slovenije“

Prepričane Slovence, ki jim je slovenstvo zapoved vesti in nrvnosti, prosimo, da podprejo razširjevanje čiste slovenske misli s tem, da nakažejo primeren znesek za

tiskovni sklad našega tednika „Slovenije“

O hitlerjanstvu pri nas

(Dopis.)

Hitlerjanstvo je kužna bolezen; oprijemlje se ljudi, katerim je priroda gradila gornje nadstropje v znamenju »varčevanja«. Drugi dela in misli zanje, njim ne ostane ničesar razen oboroževanja. Malikovalstvo in skromen razum sta znaka za »čiste arijee«.

Hitlerjanstvo je pri nas precej razpredeno in le čuditi se je, da so oblasti tako malo pozorne nanj. Reči pa moramo, da je zato ljudstvo toliko bolj na oprezu.

Maribor, Celje, Kočevje za te topoglave rasiste ne eksistirajo, le Marburg, Cilli, Gottschee; dosledno se rabijo za naše kraje nemški nazivi; izzivalni in domišljavi nastop, poniževanje in smesenje slovenstva in slovanstva sploh. Boj proti in le žalostno je,

da dobršen del našega političnega občinstva, ki ob vsaki priliki poudarja svoje slovenstvo, tega ne sprevidi in z nekakim zadovoljstvom spremlja

Sedeži hitlerjanstva so naši gradovi, kjer dihajo svoje poslednje ure ostanki fevdalne aristokracije, ki je »nemška«. Danes, ko ne more in ne sme biti nemška, je »kranjska«. Svoj denar, ki ga še nekaj grabi pri nas, zapravlja na Dunaju, v Münchenu itd.

Kako so nesramni in predrzni, naj priča primer, ki sem ga sam doživel na železniški postaji v ljubljanski okolici. Potnik pride k blagajni in zahteva »zwei Fahrkarten nach Laibach«. Postajenačelnik ga vpraša, »kam« želi vozni listek.

Odgovor se glasi zopet »zwei Fahrkarten nach Laibach«, le za terco višje. To se je ponovilo v tretje. Tovariš potnika se tedaj oglasi in podučii postajnega načelnika z besedami: »Kako ste fi neumna, on je s Nemčija, pa ne zna. Ljupljana sploh ni slovenska mest, tam je dva tretin Talijani.«

Vališča hitlerjanstva so nadalje naša industrijska podjetja, čeprav v slovenskih rokah. Razni »nepogrešljivi« (?) in »nenadomestljivi« (?) specialisti (!!) zaničujejo naše ljudi, za kar prejemajo 5—10.000 din mesečno ali pa še več. Da nimajo nobene izobrazbe, ne strokovne in ne splošne, dokazuje dovolj jasno njih obnašanje, »kajti le prazen klas pokoncu glavo nosi«.

Naša zaslepljenost nima meja, plačujemo ljudi, ki sovražijo vse, kar je slovenskega in vohunijo v našo škodo. Naši ljudje postopajo brez dela, se navdušujejo za ideje, zaradi katerih posedajo po zaporih, kjer dozorevajo v stoddstotne revolucionarje.

Sestavek »Slovenstvo in hitlerizem« (Vito Kraiger, Sodobnost V. 1937, št. 9, str. 408) pove vse, in če nam taki in podobni sestavki ne odpirajo oči, potem nam ni pomoči. Narodna smrt nam je neizogibna. Po desetletjih se bomo vsaj mogli razpisovati na dolgo in široko o krivcih, ki so zakrivali to smrt in z matematično natančnostjo ugotavljati, kdo je bil takrat na vladi, »klerikalci ali liberalci«. Nič ne de, če nimamo Koroške in Primorske, važno je, kdo sedi na vladnem ali boljše pri vladnem stolčku. Še na potaplajoči ladji bi se šli klerikalce in liberalce in se prepirali, kaj je več »narod ali vera«, kakor krojačeva žena, ki je iznad vode migala z dvema prstoma, posnemajoč škarje. Kako dolgo še...

Mnogo hitlerjanskega plevela je po naših javnih knjižnicah. Ni preveč častno za naše knjižnice, da imajo knjige kakor so n. pr. Brehm, Das war das Ende (von Brest-Litowsk bis Versailles) itd. Proč s tako navlakom.

Caveant consules, ne res publica quid detrimenti capiat!! Naše orožništvo bi moralo malo bolj gledati na prste tem zamejnim specialistom. Za nesramneže pa ni drugega sredstva, kakor do meje in pošteno breco, da bodo čim prej tam, kjer se cedita na »karte« med in mleko.

Toliko za enkrat. Prihodnjič pa z imeni.

NOVA ZALOŽBA V LJUBLJANI R. Z. Z O. Z. KONGRESNI TRG

Priporoča

Ivana Cankarja zbrane spise

20 zvezkov z uvodi in opombami iz Cankarja

Ti spisi niso samo naš najboljši narodni tekst, ampak so najpogumnejša izpoved slovenskega duha

Iz lastne založbe se še posebej priporočajo: F. S. Finžgarjevi zbrani spisi (8 zvezkov); Fr. Stelč, Oris zgodovine umetnosti pri Slovencih; Stanko Vurnik, Uvod v glasbo; Jak. Kelemina, Literarna veda.

Poseben oddelek za pisarniške potrebščine

Spomenik Jožefa Resslera

V nedeljo 21. listopada t. l. so odkrili pred poslopjem ljubljanske tehnične fakultete spomenik iznajditelju ladijskega vijaka, krogličnega ležaja, valjenega mlina in drugih iznajdb, Jožefu Ressleru, ki je umrl in bil pokopan pred 80 leti v Ljubljani. Spomenik je neznaten, kakor je neznatno poslopje slovenske tehnike. Jožef Ressel je živel na slovenski zemlji v Pleteljih, v Ljubljani in Trstu in je svoje iznajdbe, ki ga postavljajo med tehnike svetovnega imena, izumil pri nas. Ni soustvarjal slovenske znanosti, je pa ena izmed vezi, ki vežejo našo zemljo in z njo naš narod z ustvaritvami, ki so važne za vse človeštvo. Iznajditelj Ressel je bil rojen Čeh, pa je živel in delal med nami. Resslerov spomenik naj spominja dan na dan slovenske tehnike, da smo imeli Slovenci edino s Čehi in z nobenim drugim slovanskim narodom take stike, ki so nam bili v korist

Prepozna skrb

Dr. Dinka Puca so zdaj na njegova nežupanska in nebanska leta začeli strahovito skrbeti naši mali varčevalci. Potem, ko je povedal nekaj že stokrat povedanih stvari, modruje v svoji »Slovenski besedi« takole:

Tako je propal en zavod za drugim, vloge pa so zamrzile. Imetniki vlog so bili primorani v stiski prodajati knjižice za polovico vrednosti in manj. Še danes imamo 646 milijonov zamrznjenih malih vlog do 10 tisoč dinarjev in še vedno ni prave volje, da bi se pomagalo. Da, še celo za tiste zadrage, ki so samo v Sloveniji morale izročiti Privilegirani agrarni banki v Belgradu za 424 milijonov kmečkih dolgov, se do danes ni ničesar storilo, kar je imelo za posledek, da je večina zadrug šla pod zaščito!

Tudi te stvari je vsak človek že večkrat lahko slišal in bral. Bral in slišal jih je lahko že v tistih časih, ko dr. Puca še niso trla opozicionalna leta. In stiska varčevalcev prav tako v tistih časih ni bila nič manjša, kakor danes, narobe, še kolikor toliko večja je bila, saj danes že vsaj nekateri zavodi izplačujejo vloge malim varčevalcem.

Po pravici se torej lahko vprašuje vsak, ki mu je vse to znano, zakaj ni dr. Puc povzdignil svojega glasu takrat, ko je bil še ban in je imel torej še večji odmev? Zakaj ni pritisnil na milijonsko vsemogočno Jugoslovensko nacionalno stranko in se skliceval na njen program, ki je toliko o enakopravnosti govoril? Zakaj ni zagrozil z izstopom iz te stranke, če je videl, da **noče** storiti tega, kar ima on za edino prav? Zakaj je izstopil iz nje šele, ko je bila ob vsi moči in torej niti **ni mogla** več ničesar storiti?

Vprašanja so to, ki nosijo odgovor že v sebi. Odgovor pa je za dr. Puca nadležan. Zato bo raje tiho, kakor je tiho na vsa vprašanja, ki se tičejo njegovega neomajnega demokratičnega prepričanja v jugoslovenskih avtokratičnih dneh.

Za besedami dejanje!

Generalni ravnatelj Poštne hranilnice dr. Milorad Nedeljković je hud agrarec. Kar neverjetno je, kako se izza pisalne mize državnega denarnega zavoda ogreva za reševanje poljedelskih vprašanj.

Janez Kocmur:

K Tumovim spominom

(Nadaljevanje)

Zadete res niso bile v nobenem primeru kake vojaške ali drugače pomembne stavbe; zaradi večje ali manjše bližine več javnih poslopij se tudi ni dalo presoditi, kateremu izmed njih so prav za prav bili namenjeni posamezni izstrelki. Obstajala je celo domneva, da so bili merjeni zgolj na slepo srečo. Krčenje razdalj med dejanskimi zadetki in najbližjimi važnimi stavbami pa je krepilo sum, da so vendarle na delu ogleduhi.

Nemci od svojega daljnostrelnega topa gotovo niso pričakovali kakega posebnega praktičnega uspeha. Najbrž so hoteli z njim le predočiti dovršenost svoje vojne tehnike. Računali pa so brez dvoma, da bo napad na Pariz iz take daljave povzročil med prebivalstvom zmedo, ki naj bi se počasi širila in zanesla malodušje tudi v armado. Misel, da utegne biti njegov dom v zaledju v nevarnosti, ni ravno bodrilna za vojaka v bojni črti. Francosko vojno poveljstvo je nemško nakano spregledalo, pa storilo vse, da prepreči njen uspeh.

Kakšno zmedo lahko povzroči v vojni nepričakovan napad na oddaljeno zaledje, smo imeli nekajkrat priliko opazovati tudi Slovenci. Najbolj l. 1916., ko je 18. februarja dopoldne priplulo nad Ljubljano v presledkih več italijanskih letal ter vrglo na mesto in v okolico nekaj bomb. V bližini, kjer so padle in se razpočile, je povzročila že sama detonacija silno zmedo, ki jo je treskanje protiletalskih topov po bližnjih gričih še povečalo.

Nedavno je »Agrarna misel«, organizacija, ki ji on pripada, zborovala v Skoplju. Tam je seveda tudi gospod Nedeljković razvijal svoje agrarne misli. Zlasti je zatrdil, da je treba delati z vsi silo, da se izobraženstvo vrne vasi in poljedelstvu.

Upamo, da bo g. Milorad tudi sebe uvrstil med to izobraženstvo. In da čimprej vrne samega sebe vasi in poljedelstvu. Zlasti Slovenci in Hrvati bodo tega njegovega sklepa veseli. Kajti mi bi hoteli na čelu Poštne hranilnice moža, ki bo upravljal slovenski in hrvaški denar tako, da bodo Slovenci in Hrvatje od njega kaj koristi imeli.

Vprašanje krivde

V dunajskem dnevniku »Neues Wiener Tagblatt« od 21. letošnjega novembra pripoveduje neki upokojeni avstrijski general o bivšem avstrijskem cesarju Francu Jožefu I, ko da bi on ne bil prav nič kriv vojne. Samo njegov ustavni čut da ga je zavedel, da je poslušal svoje ministre in napovedal vojno. Da je ni maral, dokazuje bojda dejstvo, da je bil po izročitvi ultimata Srbiji zelo razburjen in da je celo dejal, da pretrgane diplomatske zveze še ne pomenijo vojne.

Vsa ta pristno patroidiotična zgodba je značilna za podložniško pamet nekaterih, ki se jih nikjer na svetu ne zmanjka. Če se je pod kakim avstrijskim monarhom kaj dobrega zgodilo, je seveda vse to zgolj njegova zasluga, pa če je je v resnici še tako malo, ali bolje, če je sploh nič ni, kakor je to pač po navadi bilo. Če pa se je zgodilo kaj slabega, je pa seveda to zmeraj krivda drugih, pa četudi je odgovornost še tako velika in očitna, kakor v tem primeru.

Kajti ravno v tem primeru nosi cesar Franc Jožef I za izbruh vojne odgovornost v formalnem in tvarnem pogledu.

V formalnem prvič, ker je imel samo on **ustavno** pravico, napovedati vojno. V drugih vladnih poslih ga je ustava omejevala na pristanek vlade in državnega zbora — v tem pogledu ga ni. Napoved vojne je bila torej odvisna **samo** od njega. Sicer pa sledi iz zdaj že dovolj preiskanih virov glede vzrokov vojne, da je ravno Franc Jožefova kamarila pod njegovim nadzorstvom in z njegovim pristanom z vsi silo pritiskala na Nemčijo, da sekundira Avstriji. Da ta pritisk niti ni moral biti velik, ker so pač nemški generali na tako priložnost že komaj čakali, je glede nprave odgovornosti za izbruh vojne res vseeno. Hinavščina takih poskusov, oprati avstrijskega monarha vsake krivde, je tembolj očitna, ker je znano, da je bil tudi sicer vse prej ko prijatelj ustave in ljudskih pravic, saj se je sicer rad tikal mimo svojih pravic v vladne posle in je celo dvakrat odpravil ustavo, torej s tem tudi prelomil prisego, ki jo je položil nanjo.

V tvarnem pogledu pa je njegova krivda še bolj očitna. Do svetovne vojne je pač prišlo, ker je smela v Avstriji nemška, na Ogrskem pa madžarska manjšina tlačiti slovansko večino, in ker je hotela Avstro-Ogrska strahovati še balkanske male države, da se ne bi nazadnje ob njih zgledu pohujševali njeni slovanski podložniki. Če bi se bila Avstrija pravočasno otresla centra-

lizma in preosnovala v zvezno državo, je več ko gotovo, da bi vojne ne bilo. Toda niti Nemcem niti Madžarom ni šlo v glavo, da bi morali dati kedaj Slovanom enakopravnost in seveda tudi blagajno iz rok. Preveč očitno sta se pač tako Dunaj kakor Budimpešta redila na naše stroške.

In tako je prišel konec, kakor in kakršen je pač moral priti. Take zlagane storije ga še malo ne morejo olepšati.

Pojasnilo h „Koledarju dveletke“

Prejeli smo:

V zadnji številki Vašega cenj. lista je v stavku »Koledar dveletke...« omenjeno tudi moje ime. Tam je moje delovanje, ki prav za prav ni nič drugega, kakor delo zasebnega nameščenca, prikazano tako čudno, da bi lahko kdo mislil, da izvršujem kake denunciantsko grde ali pa nebeško lepe posle. Zato Vas prosim, gospod urednik, bodite tako prijazni in blagovolite po človeško in brez citatov kakih paragrafov priobčiti to moje pojasnilo.

Nisem uradnik za kake posebne naloge, nego le nameščenec kakor še 350 drugih pri podjetju. Kolikor so moje naloge »posebne« so morda zaradi tega, ker mi je podjetnost v Sloveniji pri srcu kot Slovincu. Če sem kdaj svetloval, da naj ne napadam podjetij v Sloveniji in tako pomagamo konkurenci na jugu, ki dela pod lažjimi pogoji sem to storil na lastno pobudo kot Slovenec. Če sem zbiral zgodovinske podatke o starem železarstvu v Sloveniji, sem jih zbiral na lastno pobudo, da bi lahko pokazali, da je železarstvo pri nas staro nad 5000 let in da ga ne gre takoj uničiti, ker bi bila to velika škoda tudi za državo kot tako. Na take posebne »naloge« sem kot Slovenec ponosen in v tem smislu posebnih »nalog« zlepa ne mislim dati miru.

Z odličnim spoštovanjem

A. Kuhar,
zasebni nameščenec

Mali zapiski

Prepovedan časopis.

Državno pravdnštvo v Zagrebu je prepovedalo širiti in prodajati 1. številko časopisa »Reflektor«, ki izhaja v Zagrebu.

Razločna beseda.

Hrvaška pisateljica Marija Jurić-Vodvarška-Zagorka je pisala vodilnemu glasilu JRZ »Samoupravi« takšnole pismo:

»Ne priznavam, da sem popularna v hrvaškem delu našega naroda. Poznam samo hrvaški narod kot celoto. Ko sem prišla na ta svet, sem našla hrvaški narod živ okoli sebe (razen babice!). Pozneje sem se zmeraj učila v šoli, zgodovini, kulturi in politiki spoznavati samo en celoten hrvaški suvereni narod, ne pa kot del kakega drugega naroda. In ta in takšen hrvaški narod je meni v srcu, v duši, v krvi, v mozgu in ostanu v vsaki mrvici zemlje, ki bom ležala v njej.«

Besede te ženske pisateljice so vsekako bolj določne in odločne, torej bolj moške, kakor besede vsaj nekkih naših moških pisateljev.

Urednik in izdajatelj: Tone Fajfar v Ljubljani.

Bližanje prve skupine letal je bilo naznanjeno z bojišča telefonično, naslednje pa so se pojavile nepričakovano. Najbolj je vznemirilo mesto nenaden napad v opoldanskih urah. Nihče ni mislil na klet, kakor je bilo ukazano: vse je hitelo na ulico: misel na morebitno smrt v samotni tesnobi mračnega podzemlja je gnala podzavestno še razsodne iz hiše. Smrt ni nikjer dobrodošla, ali če je že treba umreti, jo pričakujemo laže pri belem dnevu v družbi znancev, ko osameljeni v puščobnem stanovanju ali gluhi tišini temne kleti. Sleherni je ogledoval svoj dom, ocenjujoč njegovo trdnost, v očeh razpadajoče zidovje, v ušesih lom in tresket padajočih tramov. Tisti dan in še dolgo potem je kuhalo mnogo žen po več v eni kuhinji iz strahu pred osamelostjo. Moralni učinek je daleč prekosil stvarnega, in to je tudi bil glavni namen napada.

Kdor je mogel, je odšel na deželo; neredki so se napotili čez dan v bližnje gozdove. Po begunskih, potnikih in vojaki se je širila vest o napadu na Ljubljano iz kraja v kraj, dobivajoč z vsakim korakom bolj strahotno vsebino. Šepet v Ljubljani je vedel za številne žrtve v okolici, ta spet je preštevala desetine mrtvih v mestu; oddaljenejši kraji so že gledali pol slovenske prestolice v razvalinah. Listom je bil nataknen nagobčnik, svoboden je bil le šepet od ust do ust.

»Slovenec« in »Slovenski narod« sta prinesla šele tri dni potem, 21. februarja, v ponedeljek, kratko in še dosti stvarno uradno poročilo Dopisnega urada, ki omenja omalovažujoče le dva ubita konja in nekaj razbitih šip, človeških žrtev pa ne. Poročilo tudi ni moglo biti dosti drugačno,

saj je napad bil že, po bombah najmanjšega obsega in drugih okoliščinah sodeč, bolj demonstrativnega kakor vojno-tehničnega značaja. Kljub temu je neprijetno zadelo vse, da je pač omenjalo konje in šipe, človeške žrtve pa ne. Razumljivo, da nobena bojujoča se stranka ne razgrinja svojih kart; in dasi je to tedaj bilo že splošno znano, je vendar mnogi Ljubljančan šele ob tem primeru spoznal dvomljivo vrednost uradnih poročil, pa se še naprej zanašal na šepet, ki mu cenzurni nagobčnik ni mogel do živoga.

Listi so smeli pisati več o dogodku šele po objavi uradnega poročila. Seveda zelo skopo in ugodno: o izvrstni protiletalski obrambi, junškem obnašanju prebivalstva in strahopetnosti Italijanov; o smrtini žrtvi naravnost ničesar. »Slovenec« z dne 21. februarja je poročal sledeče: »Iz vojne poročevalskega stana poročila »Pester Lloyd«, da je bil ondi ranjen neki deček, ki je umrl.« »Slov. Narod« naslednji dan pa: »Pester Lloyd« poročila iz vojne časnikarskega stana, da je o priliki italijanskega zračnega napada na Ljubljano en deček na zadobljenih poškodbah umrl.« Zanimivo je, da je vedela vsa Ljubljana še isti dan, da je bil nekdo ubit; kdo, je bilo znano pa le oblastim. Ljudska usta so vedela le, da je ubit učenec l. mestne deške ljudske šole na Ledini, drugače so mu dala pa stotero imen: Soršak, Sušnik, Soršen, Sviljšak, Završan itd. Celo »Slovenec« in »Slov. Narod« ga imenujeta v svojih skopih poročilih o pogrebu z dne 24. februarja različno, Soršen in Završan, njegovi svojci isti dan v zahvali pa Završan.

(Nadaljevanje prihodnjič)